

СВІДОМІСТЬ ЯК ПРЕДМЕТ ФІЛОСОФСЬКОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

*НТУ «Дніпровська політехніка»***Федоряк І.О.**

Поняття свідомості – ключове для аналізу та дослідження духовної життєдіяльності людини. Можна сказати, що ті чи інші підходи до питання свідомості, її характер, співвідносний з буттям торкаються ключових світоглядних основ будь-якого філософського напрямку.

На ранніх ступенях вивчення свідомості у філософії не має чіткого розмежування ідеального та матеріального. Так Геракліт, основу свідомих дії визначив поняттям «логос». А вже більш широко мислили софісти, які вперше розрізнили матерію і свідомість. У Платона об'єктивний зміст актів свідомості відокремлюється в особливий світ ідей, протилежний всьому матеріальному. Відтоді поняття свідомості та її проблеми набирають актуалізації. Якщо мислити логічно, то це обумовлено зростанням ролі свідомості у житті людини та з досягненнями науки в пізнанні свідомості (відкриття без свідомого, роздуми про те, що відбувається з свідомістю після смерті людини).

Сучасна філософія відходить від жорсткого розбиття матеріалізму та ідеалізму, але основна протилежність різних філософських напрямів зберігається, що дає можливість взаємозбагаченню знання, але з іншого боку, вимагає вибору певної світоглядної позиції.

Ідеалізм розглядає свідомість як самостійну суть. Натомість суб'єктивний ідеалізм абсолютизує індивідуальну свідомість особистості, а єдиним методом дослідження вважає інтроспекцію (самопостереження). Цей підхід обмежує вивчення свідомості описом окремих елементів та їх зв'язків у індивідуальній свідомості. Тоді як суттєвий елемент дослідження свідомості випадає з поля зору. Такий метод дає можливість для розкриття внутрішньої логіки свідомості, але причини, що обумовили це залишаються не відкритими.

Об'єктивний ідеалізм вже виходить за межі індивідуальної свідомості. Свідомість тут самостійна та не залежить від матерії та розглядає форми суспільної свідомості. Тому на відміну від суб'єктивного ідеалізму, об'єктивний ідеалізм розглядає свідомість не просто як щось властиве індивіду, а як суспільно-історичне явище; свідомість розуміється як цілісна система; свідомість розуміється як активно діючий творчий процес. Усі ці моменти мають важливе теоретичне значення для розкриття сутності свідомості, але взаємозв'язок свідомості і контексту, в якому свідомість формується залишається не розкритою.

Матеріалізм же, визначен матеріальними процесами, завдяки чому виходить за межі феноменологічного підходу та вказує шлях до розкриття та суті. У 17 та 18 століттях в історії філософії був переважно механістичний погляд обумовленості свідомості у матеріалізмі. У цьому випадку свідомість розумілася, як результат механічної реакції організму на зовнішній вплив довколишнього середовища, що і розглядалася як причина. Прикладом

механістичного підходу є вчення Рене Декарта про рефлексію, коли функціонування свідомості пояснювалося законам механіки.

Натомість позиція діалектичного матеріалізму інша, вона висуває такі вихідні принципи розкриття суті свідомості, як розвиток, відображення та діяльність. Принцип розвитку вказує на історичну обумовленість свідомості та історичні підходи до розкриття її суті. Відображення дозволяє виявити природні передумови виникнення свідомості і розкрити її генезу, а також націлює на розкриття специфіки соціальної форми буття світу. Принцип діяльності виступає ще одним моментом для розкриття суті свідомості, механізмів її виникнення та функціонування.

Отже, принцип розвитку, відображення та діяльності обираються як вихідні при вирішенні проблем свідомості. Тому можна сказати, що діалектичний матеріалізм зробив багато чого для розкриття сутності свідомості, виявлення її матеріальних основ та механізмів становлення. Натомість герменевтика, філософія життя, феноменологія та інші напрямки сучасної філософії досягли результатів у процесі дослідження різних змістовних аспектів свідомості.